

การขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูลแบบบูรณาการ:
กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี

MOBILIZING SOCIAL SAFETY NETS TOWARDS INTEGRATED WELFARE:
A CASE STUDY OF PATTANI PROVINCE

จิรัชยา เจียวก^{1,*}, สมฤดี สวงแก้ว¹ และ สวัสดิ์ ไหลภากรณ¹

Jirachaya Jeawkok^{1,*}, Somrudee Saguankaew¹ and Sawat Laipaporn¹

(Received: 4 Feb., 2026; Revised: 6 Mar., 2026; Accepted: 13 Mar., 2026)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูลในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัย และใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน มีเครื่องมือในการวิจัย 1) แบบสำรวจครัวเรือนยากจน 2) แบบประเมินตามโมเดล CIPPEST 3) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และ 4) แนวคำถามสนทนากลุ่ม โดยมีครัวเรือนยากจนตามเกณฑ์ TPMAP จำนวน 250 ครัวเรือน และผู้ให้ข้อมูลเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงาน จำนวน 38 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) การขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมมีลักษณะเฉพาะตามบริบทท้องถิ่น ครอบคลุมบริการสังคม สังคมสงเคราะห์ ประกันสังคม และความช่วยเหลือจากเอกชนและชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังพบช่องว่างการเข้าถึงอย่างมีนัยสำคัญ โดยแรงงานนอกระบบเข้าถึงประกันสังคมเพียง 12.4% และครัวเรือนยากจน 23% ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังพบความเหลื่อมล้ำระหว่างเขตเมืองและชนบทในด้านการศึกษาและสาธารณสุข 2) สวัสดิการในจังหวัดปัตตานีมีความหลากหลายของแหล่งช่วยเหลือ ทั้งจากรัฐ ชุมชน และองค์กรศาสนา แม้โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจะครอบคลุม 78.5% แต่กว่า 60% ของผู้รับเบี้ยยังชีพระบุว่าไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ในขณะที่สวัสดิการชุมชนและศาสนายังคงเข้มแข็ง ระบบต่อทะเบียนอยู่ใน 73% ของชุมชน และมีสิทธิ 92% จัดโครงการช่วยเหลือประจำปี 3) การขับเคลื่อนโครงข่ายมีความพยายามบูรณาการนโยบายระหว่างหน่วยงาน แต่ยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและการกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียม การทดลองใช้ "เปย์ต้าเหนียนโมเดล" ในพื้นที่นำร่องสามารถเพิ่มการเข้าถึงบริการและความพึงพอใจของผู้รับบริการได้ แสดงถึงศักยภาพของโมเดลดังกล่าวในการสร้างระบบสวัสดิการสังคมที่ยั่งยืนในบริบทจังหวัดชายแดนใต้

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน, โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม, สวัสดิการเกื้อกูล

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี ประเทศไทย

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani campus, Pattani Province, Thailand

* Corresponding author. E-mail: jirachaya.j@psu.ac.th

Abstract

This research aimed to examine the mobilizing social safety nets toward inclusive welfare in Pattani Province, employing a participatory action research approach within a research and development framework, alongside mixed-methods methodology. The research instruments consisted of 1) a poverty household survey, 2) a CIPPEST model evaluation form, 3) semi-structured interviews, and 4) focus group discussion guides. The study involved 250 TPMAP-registered poor households and 38 purposively selected stakeholders involved in welfare mobilization. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, and mean, while qualitative data were examined through content analysis.

The findings revealed that: 1) The social safety net system is shaped by local socio-cultural contexts, encompassing social services, social welfare, social security, and private and community assistance. However, significant gaps in access were observed: only 12.4% of informal workers were covered by social security, and 23% of poor households remained incorrectly registered. Sharp urban-rural disparities were also evident in education and health services. 2) Welfare provision in Pattani is characterized by diverse sources including state, community, and religious organizations. Although the state welfare card scheme reached 78.5% of eligible households, over 60% of recipients reported insufficient support for basic living. Community and religious-based welfare remained robust, with the Tokeh mutual assistance system active in 73% of communities and 92% of mosques organizing annual aid programs. 3) Efforts to integrate policy across agencies were evident, though public participation remained limited and resource distribution unequal. The pilot application of the "Pei ta nian model" improved service accessibility and beneficiary satisfaction, indicating its potential for building a sustainable social welfare system tailored to the Southern border context.

Keywords: Mobilizing, Social Safety Net, Inclusive Welfare

บทนำ

จังหวัดปัตตานีตั้งอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งมีบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ซับซ้อนและแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ (สถาบันวิจัยสังคม, 2560) พื้นที่แห่งนี้มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและมีวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่น ทว่าความขัดแย้งและความไม่สงบที่ยืดเยื้อยาวนานกว่าสองทศวรรษได้กลายเป็น "ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง" (Structural

Constraints) ที่ฝังรากลึก ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) และความยากจน (United Nations, 2018) ข้อมูลจาก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565) ระบุว่า จังหวัดปัตตานีมีสัดส่วนประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ และมีดัชนีความก้าวหน้าทางสังคมที่ต่ำกว่าพื้นที่อื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญ

แนวคิดเรื่องโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Nets) ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติว่าเป็นกลไกสำคัญในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ (World Bank, 2019) ตามแนวคิดของ ฌ็อง-ฌัก เซอร์เรส (2544) โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมหมายถึง ระบบและกลไกต่าง ๆ ที่รัฐและสังคมจัดขึ้นเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือกลุ่มผู้เปราะบางและด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี และมีบทบาทสำคัญในการสร้างหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับ (United Nations, 2018) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมในจังหวัดปัตตานียังคงมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านการเข้าถึงบริการ ความครอบคลุมของกลุ่มเป้าหมาย และประสิทธิภาพของการช่วยเหลือ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2564)

ในบริบทของจังหวัดปัตตานี แนวคิดเรื่องสวัสดิการเกื้อกูลซึ่งเน้นการสร้างระบบการดูแลและการสนับสนุน แบบบูรณาการที่มีรากฐานจากชุมชนและศาสนากำลังได้รับความสนใจมากขึ้น (ทัศนีย์ พรหมไพจิตร และคณะ, 2524) สวัสดิการเกื้อกูลไม่เพียงแต่หมายถึงการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ แต่ยังรวมถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคม การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ (อัปดุลละาะ สามะ และคณะ, 2563) การขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมไปสู่สวัสดิการเกื้อกูลจำเป็นต้องอาศัยกลไกการขับเคลื่อน ที่สำคัญ 4 ประการตามกรอบแนวคิดของการวิจัยนี้ได้แก่ (1) นโยบายและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อพื้นที่พิเศษและสามารถบูรณาการการทำงานข้ามหน่วยงาน (2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะเจ้าของปัญหาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักที่มีเครือข่ายทางสังคมและศาสนาเข้มแข็ง (3) ทรัพยากรและการเงินที่ได้รับการจัดสรรอย่างเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ และ (4) เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทและสามารถลดช่องว่างการเข้าถึงบริการของประชาชน กลไกทั้งสี่นี้จะทำหน้าที่เป็นตัวแปรสำคัญในการเปลี่ยนผ่านจากระบบช่วยเหลือแบบตั้งรับ (Reactive) ที่รัฐเป็นผู้ให้และประชาชนเป็นผู้รับ ไปสู่ระบบสวัสดิการเกื้อกูลเชิงรุก ที่เป็นการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน (Partnership) สามารถผสานจุดแข็งของทุนทางสังคม เครือข่ายชุมชน และสถาบันศาสนา เข้ากับนโยบายและทรัพยากรของรัฐได้อย่างลงตัว อย่างไรก็ตาม ยังขาดการศึกษาที่มีการประสานงานเกี่ยวกับการขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมที่มีอยู่สู่การสร้างสวัสดิการเกื้อกูลที่ยั่งยืนในพื้นที่

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาการขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูลในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูลในพื้นที่จังหวัดปัตตานี การศึกษาครั้งนี้จะนำไปสู่การพัฒนานโยบายและ

แนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดปัตตานีอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูลแบบบูรณาการในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูลในพื้นที่จังหวัดปัตตานี นั้นเป็นการเชื่อมโยงงานของ โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม ได้แก่ บริการสังคม สังคมสงเคราะห์ ประกันสังคม และ โครงการช่วยเหลือโดยเอกชนและชุมชน ผ่านการขับเคลื่อนงานซึ่งเป็นสิ่งที่จะศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นโยบายและการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชน ทรัพยากรและการเงิน และ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ไปสู่การมีสวัสดิการเกื้อกูล ที่จะทำให้ประชาชน การเข้าถึงบริการพื้นฐาน มีความมั่นคงทางรายได้ มีคุณภาพชีวิต และ มีความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนและชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (2005) ในการดำเนินงานวิจัย และใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ตามแนวคิดของ Creswell & Clark (2018) ซึ่งครอบคลุมทั้งการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดของกระบวนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูล ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คริวเรือนยากจนใน 6 อำเภอชายฝั่งทะเลจังหวัดปัตตานี จำนวน 18,761 คริวเรือน (ตามฐานข้อมูล TPMAP ปี 2566) โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็น คริวเรือนยากจนที่มีความจำเป็นต้องช่วยเหลือในระยะต้น และส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะด้าน (คริวเรือนยากจน ตามเกณฑ์ TPMAP) จำนวน 250 คริวเรือน การกำหนดจำนวนคริวเรือนดังกล่าวเป็นไปตามเงื่อนไขของหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ซึ่งระบุให้โครงการที่ได้รับการสนับสนุนต้องดำเนินการพัฒนาไม่น้อยกว่า 250 คริวเรือน ต่อหนึ่ง Operating Model: OM (โดยประเด็นสวัสดิการเป็น 1 ใน 5 OM ของชุดโครงการวิจัยเพื่อขจัดความยากจน) ทั้งนี้ เมื่อนำมาคำนวณทางสถิติด้วยสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 6 พบว่าขนาดตัวอย่าง 250 คริวเรือนมีความเหมาะสมและเพียงพอสำหรับการวิจัยเชิงสำรวจในพื้นที่ขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนของประชากร (Representative Sample) และสามารถนำไปวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนาเพื่อสะท้อนภาพรวมของสถานการณ์ได้อย่างน่าเชื่อถือ ส่วนผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection) ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 3 กลุ่ม รวม 38 คน ซึ่งครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักจากทุกภาคส่วนตามหลักการของ Lincoln & Guba (1985) เกี่ยวกับการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำ จำนวน 13 คน 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน จำนวน 14 คน และ 3) กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 11 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสำรวจคริวเรือนยากจน 2) แบบประเมินตามโมเดล CIPPEST 3) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และ 4) แนวคำถามสนทนากลุ่ม ได้รับการพัฒนาจาก แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ผ่านเทคนิคการถอดบทเรียนทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ การทบทวนระหว่างปฏิบัติ เทคนิคแผนที่ผลลัพธ์ เทคนิคการเรียนรู้จากเพื่อน และเทคนิคการเรียนรู้จากตัวอย่างที่ดี (จิรัชยา เจียวักก, 2568) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยการนำเครื่องมือทั้งหมดเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ 2 ท่าน และด้านวิทยาการข้อมูล 1 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา โดยคำนวณ ดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) เครื่องมือทุกข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ($IOC \geq 0.50$)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการให้เครื่องมือวิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่างๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยมีกระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ใช้เครื่องมือ 1) แบบสำรวจคริวเรือนยากจน ระยะที่ 2 ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนและพัฒนากิจกรรมสวัสดิการเกื้อกูล คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) จำนวน 3 ครั้ง ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลทั้ง 38 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยตามบทบาท (กลุ่มผู้นำ กลุ่มเจ้าหน้าที่ และกลุ่มประชาชน) เพื่อร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาจากระยะที่ 1 เสนอ

แนวทางแก้ไข และออกแบบกิจกรรมสวัสดิการเกื้อกูลที่เหมาะสมซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้ระบุถึงความต้องการที่แท้จริง และข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการรัฐ ซึ่งข้อเสนอเหล่านี้ได้ถูกนำมาบูรณาการเป็นองค์ประกอบของโมเดลฯ ผ่านกระบวนการสังเคราะห์แบบมีส่วนร่วม ใช้เครื่องมือ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2) แนวคำถามสนทนากลุ่ม และ ระยะที่ 3 ติดตามและประเมินผล ใช้เครื่องมือ 1) แบบประเมินตามโมเดล CIPPEST 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 3) แนวคำถามสนทนากลุ่ม โดยในระยะที่ 1 และ 2 จะนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบและวิเคราะห์ สำหรับนำข้อมูลนั้นมาใช้ในระยะถัดไป

4. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง และผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการด้านจริยธรรม เลขที่ psu.pn.2-028/68 ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย การปกปิดข้อมูลและการเก็บรักษาความลับ ขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ อธิบายถึงสิทธิในการถอนตัวออกจากกรวิจัยได้ทุกเวลา และการถอนตัวนั้นไม่มีผลเสียใดๆ หากการเข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความไม่สบายใจ รู้สึกเป็นทุกข์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ระยะ มาตรวจสอบ ความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษา ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis Method) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มมาสังเคราะห์และแยกเป็นประเด็นตามเนื้อหา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) (สุภางค์ จันทวนิช, 2554) ทั้งนี้ การบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เกิดขึ้นในขั้นตอนการวิเคราะห์ผลตามหลักการของวิธีการแบบผสมผสาน (Creswell & Clark, 2018) โดยข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจ เช่น อัตราการเข้าถึงบริการ, ร้อยละของครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ ถูกใช้เพื่อระบุขนาดของปัญหาและช่องว่าง ในขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายสาเหตุ เข้าใจบริบท และยืนยันความหมายของตัวเลขเหล่านั้น ทำให้ได้ข้อสรุปที่มีความลึกซึ้งและน่าเชื่อถือมากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยการขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูลในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการศึกษาสถานการณ์โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม และสวัสดิการในจังหวัดปัตตานี นำไปสู่การขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล และถอดความสำเร็จเป็นรูปแบบโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สถานการณ์โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมในจังหวัดปัตตานี จากการศึกษาสถานการณ์โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมในจังหวัดปัตตานี แบ่งโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมออกเป็น 4 ประเภทหลัก พบว่ามีสถานการณ์ที่น่าสนใจและมีลักษณะเฉพาะตามบริบทของพื้นที่ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสถานการณ์โครงสร้างความปลอดภัยทางสังคมในจังหวัดปัตตานี

ประเภท โครงสร้าง	สถานการณ์ปัจจุบัน	อัตราการ เข้าถึง	ปัญหาอุปสรรคหลัก
บริการสังคม	- บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานครอบคลุมแต่ขาดคุณภาพ - สาธารณสุขมีบริการพื้นฐานแต่ขาดบริการเฉพาะทาง - ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยไม่เพียงพอ	76.8%	- การกระจายทรัพยากรไม่เท่าเทียม - โครงสร้างพื้นฐานไม่พร้อม - ข้อจำกัดด้านบุคลากร
สังคมสงเคราะห์	- เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเข้าถึงได้แต่มีปัญหาการเดินทางรับเงิน - ผู้พิการได้รับการช่วยเหลือไม่ต่อเนื่อง - คริวเรือนยากจนบางส่วนไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน	65.4%	- ระบบระบุตัวตนไม่แม่นยำ - การติดตามผลไม่ต่อเนื่อง - ข้อจำกัดด้านงบประมาณ
ประกันสังคม	- แรงงานในระบบเข้าถึงบริการในระดับดี - แรงงานนอกระบบเข้าถึงบริการน้อยมาก - ผู้ประกันตนขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์	42.3%	- กฎระเบียบไม่เอื้อต่อแรงงานนอกระบบ - การสื่อสารข้อมูลไม่ทั่วถึง - ระบบบริหารจัดการซับซ้อน
โครงการช่วยเหลือ	- มีสียัดส่วนใหญ่จัดโครงการช่วยเหลือ	58.9%	- การจัดการยังไม่เป็นระบบ
โดยเอกชนและ ชุมชน	- กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนมีความคุ้มครองปานกลาง - เครือข่ายความช่วยเหลือชุมชนยังแข็งแรง		- ขาดการเชื่อมโยงกับภาครัฐ - ทรัพยากรมีจำกัด

จากตารางที่ 1 และข้อมูลเพิ่มเติมในรายละเอียดแต่ละประเด็น พบว่า 1) ด้านบริการสังคม มีบริการการศึกษาที่มีอัตราการเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพียง 45.6% ในพื้นที่ห่างไกล เทียบกับเขตเมืองที่ 78.3% สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ส่วนบริการสาธารณสุขมีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรอยู่ที่ 1:8,500 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ 1:1,800 ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการให้บริการเป็นอย่างมาก 2) ด้านสังคมสงเคราะห์ จากการสำรวจพบว่ามีครัวเรือนยากจนตกเกณฑ์ จำนวน 23% ที่ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนที่ถูกต้อง เนื่องจากระบบการสำรวจและระบุตัวตนที่มีข้อจำกัด โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่การเข้าถึงยากลำบาก 3) ด้านประกันสังคม ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องจัดการเร่งด่วน ด้วยเพราะเมื่อแรงงานนอกระบบซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ของประชากรในพื้นที่เข้าถึงประกันสังคมเพียง 12.4% ส่งผลให้กลุ่มนี้ขาดหลักประกันทางสังคมเมื่อเกิดความเสียหายต่างๆ ในชีวิต และ (4) ด้านโครงการช่วยเหลือโดยเอกชนและชุมชน แม้วามียัด 89% จะจัดโครงการช่วยเหลือต่างๆ แต่การจัดการยังขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง ขณะที่กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนที่มีอยู่ 65% ก็ขาดการเชื่อมโยงกับระบบสวัสดิการสังคมหลักของประเทศ ดังนั้น สถานการณ์โครงสร้างความปลอดภัยทางสังคมในจังหวัดปัตตานีมีลักษณะพิเศษคือ การมีส่วนร่วมของสถาบันศาสนา และชุมชนที่เข้มแข็ง แต่ขาดการบูรณาการกับระบบหลักของรัฐ ที่จะส่งผลให้ประสิทธิภาพโดยรวมยังอยู่ในระดับที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน

2. สวัสดิการในจังหวัดปัตตานี สวัสดิการในจังหวัดปัตตานี หลังจากมีการขับเคลื่อนโครงสร้างความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูลแบบบูรณาการฯ พบว่ามีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนถึงบริบททางวัฒนธรรมและสังคมของพื้นที่ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสถานการณ์สวัสดิการในจังหวัดปัตตานี

ประเภทสวัสดิการ	รูปแบบการให้บริการ	ระดับความครอบคลุม	ประสิทธิภาพในการจัดการ
สวัสดิการจากรัฐ	- บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ - บริการรักษาพยาบาล 30 บาท - โรงเรียนของรัฐ - ที่อยู่อาศัยราคาถูก	78.5%	ปานกลาง
สวัสดิการชุมชน	- กองทุนชุมชน - ระบบต่อเฮะ (ช่วยเหลือกันเอง) - ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชน - กลุ่มอาชีพชุมชน	65.2%	ค่อนข้างดี
สวัสดิการจากองค์กรศาสนา	- โครงการชะกาตจากมัสยิด - โรงเรียนปอเนาะ - ที่พักอาศัยสำหรับผู้ยากไร้ - อาหารสำหรับผู้ต้องการ	73.8%	ดี

จากตารางที่ 2 และข้อมูลเพิ่มเติมในรายละเอียดแต่ละประเด็น พบว่า 1) สวัสดิการจากรัฐ แม้ว่าโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจะครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายถึง 78.5% แต่จากการสัมภาษณ์ผู้รับสวัสดิการพบว่า มากกว่า 60% ระบุว่าสวัสดิการไม่ครอบคลุมเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ขณะที่บริการรักษาพยาบาลประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาท) แม้จะครอบคลุมแต่กลับขาดบริการต่อเนื่องสำหรับผู้ป่วยเรื้อรัง 2) สวัสดิการชุมชน นับเป็นจุดแข็งของพื้นที่ โดยพบว่ามีกองทุนชุมชนเฉลี่ยหมู่บ้านละประมาณ 2 กองทุน และระบบการช่วยเหลือกันเองในชุมชน (ต่อเฮะ) ยังคงเข้มแข็งกว่า 73% ของชุมชนที่ผู้วิจัยได้สำรวจ (6 อำเภอชายฝั่งทะเลจังหวัดปัตตานี) อย่างไรก็ตาม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนยังประสบปัญหาอุปกรณ์ไม่เพียงพอใน 45% ของศูนย์ทั้งหมด และ 3) สวัสดิการจากองค์กรศาสนา เป็นลักษณะพิเศษของพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีมัสยิด 92% จัดโครงการช่วยเหลือประจำปี และโรงเรียนปอเนาะ 156 แห่งให้ความช่วยเหลือด้านที่พักอาศัยและอาหาร แสดงถึงศักยภาพของสถาบันศาสนาในการเป็นกลไกสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้ ในบางพื้นที่มีความพยายามในการเชื่อมโยงสวัสดิการจากรัฐกับสวัสดิการชุมชน และสวัสดิการจากองค์กรศาสนา ที่น่าประทับใจจากรัฐมาสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงนี้ยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกพื้นที่ ดังนั้น สวัสดิการในจังหวัดปัตตานีมีลักษณะพิเศษคือ ความหลากหลายของแหล่งให้สวัสดิการและความเข้มแข็งของสวัสดิการชุมชนและศาสนา แต่ยังคงขาดการบูรณาการที่เข้มแข็งระหว่างสวัสดิการจากรัฐกับสวัสดิการจากชุมชนและศาสนา

3. การขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล จากการศึกษาการขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูลในพื้นที่จังหวัดปัตตานี พบว่ามีทั้งความสำเร็จและอุปสรรคที่น่าสนใจ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการขับเคลื่อนโครงสร้างความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล

ด้านการขับเคลื่อน	ความสำเร็จ	อุปสรรค	ปัจจัยแห่งความสำเร็จ
นโยบายและการบริหารจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - มีคณะกรรมการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดทำหน้าที่ประสานงาน - โครงการแก้จนคนตาบอด ลดความยากจนได้เบื้องต้น - มีแผนพัฒนาสวัสดิการสังคมระดับจังหวัด 	<ul style="list-style-type: none"> - การบูรณาการนโยบายระหว่างหน่วยงานยังไม่สมบูรณ์ - กฎระเบียบขัดแย้งกับบริบทท้องถิ่น - ในบางกรณีส่งผลต่อการช่วยเหลือดูแล และทำกิจกรรม - ระบบติดตามประเมินผลไม่ต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีแผนงานที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการ - การทำงานแบบบูรณาการข้ามหน่วยงาน - ระบบรายงานผลที่มีประสิทธิภาพ
การมีส่วนร่วมของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - เครือข่ายผู้นำศาสนามีส่วนร่วมในการระดมกลุ่มเปราะบาง - กลุ่มชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลลัพธ์ความช่วยเหลือ - มีการจัดฟอรัมประชาคมรับฟังความคิดเห็น 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไปยังจำกัด - กลไกการมีส่วนร่วมยังไม่เป็นทางการในบางพื้นที่ - ความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมไม่มั่นคง 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ภาษาท้องถิ่นเพิ่มความเข้าใจมากขึ้น - การมีส่วนร่วมของผู้นำศาสนาเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรม - การพบปะอย่างไม่เป็นทางการเพิ่มความร่วมมือเป็นอย่างดี
ทรัพยากรและการเงิน	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดสรรงบประมาณเฉพาะสำหรับพื้นที่พิเศษ - มีกองทุนชุมชนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมสวัสดิการ - มีการระดมทุนจากภาคเอกชนและศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> - งบประมาณไม่สอดคล้องกับความต้องการจริง - การกระจายทรัพยากรไม่เท่าเทียม - ข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ศูนย์ศาสนาเป็นจุดประสานงานได้ผลดี - การจัดการกองทุนแบบมีส่วนร่วม - การสนับสนุนจากภาคเอกชนท้องถิ่น
เทคโนโลยีและนวัตกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - มีระบบฐานข้อมูลกลุ่มเปราะบางระดับจังหวัด - การใช้แอปพลิเคชันในการติดตามผลลัพธ์ความช่วยเหลือ - นวัตกรรมช่วยเหลือแบบบูรณาการ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลยังจำกัด - ทักษะการใช้เทคโนโลยีของประชาชนบางกลุ่มยังต่ำ - โครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตไม่ครอบคลุม 	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบติดตามผลแบบมีส่วนร่วมลดการทุจริตได้ - การใช้เทคโนโลยีง่ายๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน - การฝึกอบรมทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

จากตารางที่ 3 และข้อมูลเพิ่มเติมในรายละเอียดแต่ละประเด็นในการขับเคลื่อนที่โครงการแก้จนคนตาบอด ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่าง หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดปัตตานี และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยมีแบบจำลองการดำเนินงาน (Operating Models: OM) ที่หลากหลายครอบคลุม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เช่น ด้านเกษตร ด้านปศุสัตว์ ด้านประมง ด้านงานช่างและงานฝีมือ ด้านการตลาด ด้านสุขภาพและการศึกษา และด้านการประสานงานเชื่อมโยงทำงานแบบบูรณาการ จึงสามารถลดความยากจนในพื้นที่ดำเนินการ โดยพิจารณาตามรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ พบว่ามีความพยายามในการจัดทำนโยบายสวัสดิการสังคมเฉพาะพื้นที่ แต่การแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติยังมีช่องว่าง รวมถึง ข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ โครงการแก้จนคนตาบอด ซึ่งเป็นโครงการนำร่องแสดงให้เห็นว่าการมีนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นสามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมได้ 2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน นับเป็นจุด

แข็งของพื้นที่ปัตตานี โดยเครือข่ายผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการระบุดำเนินการและติดตามผลลัพธ์ความช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมยังจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้นำเป็นหลัก และขาดกลไกในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไปอย่างแท้จริง 3) ด้านทรัพยากรและการเงิน แม้จะมีกองทุนชุมชนและแหล่งเงินทุนจากภาคศาสนา แต่การจัดสรรทรัพยากรยังไม่ครอบคลุมและเท่าเทียม โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่การเข้าถึงยากลำบาก การกระจายทรัพยากรยังคงรวมศูนย์อยู่ที่เขตเมืองเป็นหลัก 4) ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีความพยายามนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม แต่การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลยังเป็นข้อจำกัดสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้มีรายได้น้อยที่ขาดทักษะและอุปกรณ์ที่จำเป็น และ 5) การเชื่อมโยงระหว่างด้านต่างๆ จะเห็นได้ว่า ความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการความปลอดภัยทางสังคมขึ้นอยู่กับความสำเร็จของการเชื่อมโยงระหว่างทั้งสี่ด้านอย่างเป็นระบบ พื้นที่ที่สามารถบูรณาการนโยบายกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ขณะเดียวกันก็มีการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม จะมีอัตราความสำเร็จในการขับเคลื่อนสูงกว่า พื้นที่อื่นๆ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงช่องว่างและความเหลื่อมล้ำที่สำคัญซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน 2 ประการ ได้แก่ (1) แรงงานนอกระบบซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ของประชากรในพื้นที่เข้าถึงประกันสังคมเพียงร้อยละ 12.4 สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มนี้ขาดหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานเมื่อเผชิญกับความเสี่ยงต่างๆ ในชีวิต เช่น การเจ็บป่วย การสูญเสียรายได้ หรือการประสบอันตรายจากการทำงาน และ (2) คริวเรือนยากจนถึงร้อยละ 23 ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนที่ถูกต้องในระบบฐานข้อมูลของรัฐ เนื่องจากกระบวนการสำรวจและระบุตัวตนที่มีข้อจำกัด โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่การเข้าถึงยากลำบาก ส่งผลให้คริวเรือนเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการที่พึงได้รับตามกฎหมาย

4. รูปแบบโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล จากการศึกษาข้อมูลและกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ได้พัฒนารูปแบบ “เป่ย์ต้าเหนียนโมเดล² (北大年 - Pei ta nian Model)” ซึ่งเกิดจากกระบวนการสังเคราะห์แบบอุปนัย โดยคณะผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมได้ร่วมกันพิจารณาว่า สถานการณ์ปัญหาคืออะไร (การขึ้นทะเบียนไม่ครอบคลุม, แรงงานนอกระบบไร้หลักประกัน) แนวทางแก้ไขที่ผ่านมายังขาดอะไร (การบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน, การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง) และจุดแข็งของพื้นที่คืออะไร (ระบบต่อเฮะ, บทบาทของมัสยิดในการจัดการชะกาต, เครือข่ายผู้นำศาสนาที่เข้มแข็ง) จากนั้นจึงออกแบบองค์ประกอบของโมเดลให้สามารถใช้จุดแข็งที่มีอยู่เพื่อแก้ไขจุดอ่อนและปัญหาได้อย่างตรงจุด โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 4

² เป่ย์ต้าเหนียนโมเดล (北大年 - Pei ta nian Model) มีที่มาจากคำอ่านคำว่า "ปัตตานี" ตามสำเนียงภาษาจีนฮกเกี้ยนและแต้จิ๋ว ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในกลุ่มพ่อค้าและผู้คนในประวัติศาสตร์การค้าขายของปัตตานีมาตั้งแต่อดีต สะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการเปิดรับของพื้นที่ ขณะที่ชื่อในภาษามลายูปัตตานีคือ Pataning (ปาตานิ) ก็ถูกใช้ในการสื่อสารกับคนในพื้นที่เพื่อสร้างการยอมรับและความเข้าใจร่วมกัน

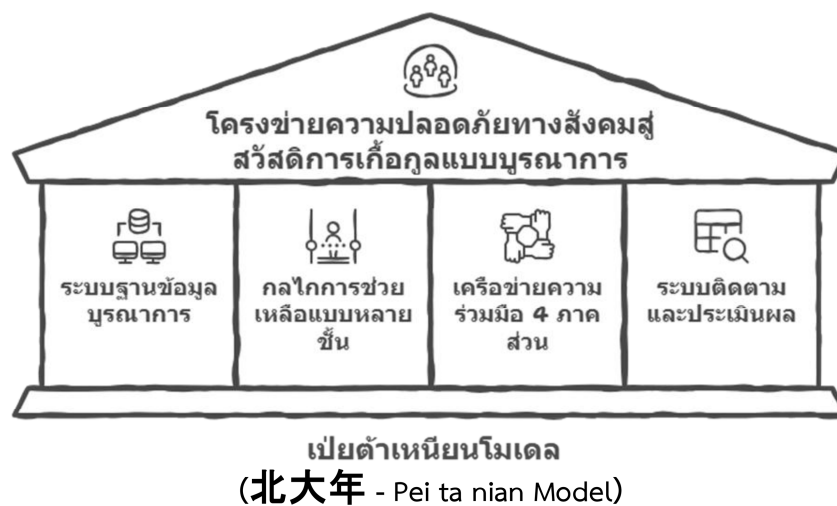
ตารางที่ 4 แสดงความเชื่อมโยงของรูปแบบโครงสร้างความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล

องค์ประกอบหลัก	รายละเอียด	กลไกการทำงาน	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
ระบบฐานข้อมูลบูรณาการ	- ศูนย์ข้อมูลสวัสดิการจังหวัด - ระบบระบุตัวตนกลุ่มเปราะหลายแบบหลายมิติ - แผนที่ความต้องการสวัสดิการรายหมู่บ้าน	- การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน - การอัปเดตข้อมูลแบบเรียลไทม์ - การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตัดสินใจ	- ข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย - การช่วยเหลือที่ตรงจุด - การติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ
กลไกการช่วยเหลือแบบหลายชั้น	- ชั้นที่ 1: ช่วยเหลือพื้นฐานฉุกเฉิน - ชั้นที่ 2: ส่งเสริมอาชีพและรายได้ - ชั้นที่ 3: การพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืน	- การประเมินความต้องการแบบหลายมิติ - การให้ความช่วยเหลือตามระดับความจำเป็น - การส่งต่อระหว่างระดับความช่วยเหลือ	- การช่วยเหลือที่ครอบคลุมทุกความต้องการ - การพัฒนาที่ยั่งยืน - การพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว
เครือข่ายความร่วมมือ 4 ภาคส่วน	- ภาครัฐ: ให้ทรัพยากรและนโยบาย - ภาคศาสนา: ให้ความเห็นชอบและเครือข่าย - ภาคชุมชน: ให้ความรู้ท้องถิ่นและการติดตาม - ภาควิชาการ: ให้ความรู้และนวัตกรรม	- การประชุมประสานงานอย่างสม่ำเสมอ - การแบ่งบทบาทตามความเชี่ยวชาญ - การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาคส่วน	- ความร่วมมือที่เข้มแข็ง - การใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ - นวัตกรรมการทำงานที่ต่อเนื่อง
ระบบติดตามและประเมินผล	- ดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์ท้องถิ่น - ระบบรายงานผลแบบเรียลไทม์ - การประเมินผลกระทบทางสังคม	- การติดตามผลแบบมีส่วนร่วม - การประเมินผลอย่างเป็นระบบ - การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	- การทำงานที่มีประสิทธิภาพ - ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ - การเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากตารางที่ 4 และข้อมูลเพิ่มเติมในรายละเอียดแต่ละประเด็น พบว่า รูปแบบโครงสร้างความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล ที่คณะผู้วิจัยออกแบบ ภายใต้ชื่อ “เป่ย์ต้าเหนียนโมเดล (北大年 - Pei ta nian Model)” มีรายละเอียดดังนี้ 1) ระบบฐานข้อมูลบูรณาการ เป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบนี้ โดยออกแบบให้เป็นระบบที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรศาสนา และชุมชน มีการระบุตัวตนกลุ่มเปราะหลายแบบหลายมิติ โดยไม่พึ่งพามิติรายได้เพียงอย่างเดียว แต่พิจารณาจากความเสี่ยงทางสังคม ภาวะสุขภาพ และศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง 2) กลไกการช่วยเหลือแบบหลายชั้น ออกแบบให้สอดคล้องกับหลักการ Universal Design โดยแบ่งระดับความช่วยเหลือตามความจำเป็นเร่งด่วนและศักยภาพของผู้รับบริการ ชั้นที่ 1 มุ่งแก้ไขปัญหาด่วน ชั้นที่ 2 มุ่งสร้างรายได้ และชั้นที่ 3 มุ่งพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืน 3) เครือข่ายความร่วมมือ 4 ภาคส่วน สะท้อนถึงบริบทพิเศษของจังหวัดปัตตานีที่สถาบันศาสนามีบทบาทสำคัญ โดยกำหนดให้มัสยิดเป็นศูนย์กลางการประสานงานในชุมชน ร่วมกับหน่วยงานรัฐ องค์กรชุมชน และสถาบันการศึกษา และ 4) ระบบติดตามและประเมินผล ออกแบบให้เป็นระบบที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยใช้ดัชนีที่พัฒนาขึ้นเองที่สะท้อนบริบทท้องถิ่น และมีกลไกการรายงานผลที่เข้าใจง่ายสำหรับประชาชน

ทั่วไป นอกจากนี้ "เปียด้าเหนียนโมเดล" ยังได้รับการออกแบบมาเพื่อจัดการกับปัญหาสำคัญ 2 ประการที่พบในการวิจัย โดยระบบฐานข้อมูลบูรณาการ จะช่วยแก้ปัญหาคำขึ้นทะเบียนไม่ถูกต้องของครัวเรือนยากจนร้อยละ 23 โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากชุมชนและศาสนาเพื่อระบุตัวตนกลุ่มเปราะบางที่ตกหล่น ขณะที่ กลไกการช่วยเหลือแบบหลายชั้น โดยเฉพาะในชั้นที่ 1 (ช่วยเหลือพื้นฐานและฉุกเฉิน) และชั้นที่ 2 (ส่งเสริมอาชีพและรายได้) จะช่วยดูแลแรงงานนอกระบบที่ไร้หลักประกันทางสังคม โดยการสร้างเครือข่ายความปลอดภัยและโอกาสในการประกอบอาชีพนอกเหนือจากระบบประกันสังคมแบบเดิม

จากการทดลองใช้รูปแบบในพื้นที่นำร่อง 3 อำเภอ เป็นเวลา 6 เดือน พบว่าการเข้าถึงบริการสวัสดิการเพิ่มขึ้นจาก 65.4% เป็น 82.7% และความพึงพอใจของผู้รับบริการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยจาก 3.2 เป็น 4.1 จากระดับ 5 คะแนน จะเห็นได้ว่า เปียด้าเหนียนโมเดล ที่พัฒนาขึ้นนี้มีลักษณะพิเศษคือ การบูรณาการระหว่างระบบสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น การให้ความสำคัญกับบทบาทของสถาบันศาสนา และการออกแบบที่ยืดหยุ่นตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งเหมาะสมกับการนำไปใช้ในจังหวัดปัตตานีเป็นอย่างยิ่ง โดยมีลักษณะดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบโครงการความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล “เปียด้าเหนียนโมเดล”

เสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนร่วมสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของโมเดลดังกล่าว ดังเช่นผู้ใหญ่นายรายหนึ่งกล่าวว่า “...แต่ก่อนเราก็ช่วยกันเองแบบตอเฮะ แต่ไม่เป็นระบบ ไม่รู้ว่าใครได้ช่วยเหลือไปเท่าไรบ้าง พอมีโมเดลนี้ ข้อมูลมันชัดเจน เรารู้ว่าบ้านไหนยังไม่ได้ลงทะเบียน เราก็พาเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วย ทำให้คนที่ตกหล่นได้รับการช่วยเหลือ...” (ผู้ใหญ่นาย, อำเภอเมืองปัตตานี, 3 กันยายน 2568) ขณะที่แรงงานนอกระบบรายหนึ่งซึ่งได้รับความช่วยเหลือด้านอาชีพกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในชีวิตว่า “...ไม่ได้แค่ได้เงิน แต่ได้ความรู้ ได้อาชีพ ตอนนี้ขายของออนไลน์ มีรายได้ทุกวัน ไม่ต้องรอรัฐช่วยอย่างเดียว...” (ผู้รับสวัสดิการ, อำเภอสายบุรี, 10 กันยายน 2568)

จุดเด่นสำคัญของ เปียด้าเหนียนโมเดล (北大年 - Pei ta nian Model) คือความสอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการจัดสวัสดิการในพื้นที่จังหวัดปัตตานี กล่าวคือ 1)

หลักการของระบบฐานข้อมูลบูรณาการ สอดคล้องกับหลักการของ อัล-อัลล์ (ความยุติธรรม) และความถูกต้องแม่นยำในการจำแนกผู้มีสิทธิรับชะกาดตามบัญญัติอิสลาม 2) เครือข่ายความร่วมมือ 4 ภาคส่วน ที่กำหนดให้มัสยิดเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับบทบาทของมัสยิดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนอิสลามที่ไม่ใช่เพียงสถานที่ละหมาด แต่รวมถึงการจัดการศึกษา (ปอเนาะ) และสวัสดิการ (การจัดการชะกาด การบริจาค) 3) กลไกการช่วยเหลือแบบหลายชั้น สอดคล้องกับหลักการของการให้ที่มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็ง (Empowerment: ต้มกิน) มากกว่าการให้แบบสงเคราะห์เรื่อยเปื่อย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดการบริจาคในอิสลามที่เน้นการสร้างโอกาสให้ผู้รับสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว (การส่งเสริมอาชีพและการพัฒนาศักยภาพ) มากกว่าการให้แบบประดังชีวิต

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สถานการณ์โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมในจังหวัดปัตตานี จะพบว่า มีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่สอดคล้องกับแนวคิดของ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2544) ที่ระบุว่าโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมประกอบด้วย 4 ประเภทหลัก ได้แก่ บริการสังคม สังคมสงเคราะห์ ประกันสังคม และโครงการช่วยเหลือโดยเอกชนและชุมชน อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้พบว่ามิช้องว่างด้านการเข้าถึงบริการโดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานนอกระบบซึ่งเข้าถึงประกันสังคมเพียง 12.4% สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของระบบประกันสังคมแบบดั้งเดิมที่ไม่สามารถตอบสนองต่อรูปแบบการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงไป (World Bank, 2015) นอกจากนี้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการให้บริการระหว่างเขตเมืองและชนบทยังเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะด้านการศึกษามีอัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่ห่างไกลเพียง 45.6% เทียบกับเขตเมือง 78.3% สอดคล้องกับการศึกษาของ สมพร โกมารทัต และคณะ (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการพื้นฐานยังคงเป็นปัญหาสำคัญในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สถานการณ์ด้านสาธารณสุขที่มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากร 1:8,500 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ยิ่งย้าชัดถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ (International Labor Organization, 2017) นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่าปัญหาการขึ้นทะเบียนกลุ่มเปราะบางที่ยังไม่ครอบคลุม สอดคล้องกับการศึกษาของ Ferreira et al (1999) ที่ชี้ให้เห็นว่าการระบุตัวตนกลุ่มเปราะบางเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของระบบสวัสดิการสังคม ดังนั้น สถานการณ์โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมในจังหวัดปัตตานียังคงมีช่องว่างด้านการเข้าถึงบริการและความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ การพัฒนาระบบจึงต้องคำนึงถึงบริบทเฉพาะของพื้นที่เป็นสำคัญ

2. สวัสดิการในจังหวัดปัตตานี จะพบว่า ลักษณะพิเศษของสวัสดิการในจังหวัดปัตตานีที่พบในการศึกษาครั้งนี้คือความหลากหลายของแหล่งให้สวัสดิการ ทั้งจากรัฐ ชุมชน และองค์กรศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรเกษม ดาศรี (2566) เกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนในการจัดสวัสดิการสังคม แม้ว่าโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจะมีอัตราความครอบคลุมถึง 78.5% แต่กว่า 60% ของ

ผู้รับสวัสดิการระบุว่ามูลค่าไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต สะท้อนให้เห็นว่าการวัดความสำเร็จของนโยบายสวัสดิการไม่ควรพิจารณาเฉพาะด้านปริมาณแต่ต้องคำนึงถึงด้านคุณภาพด้วย (United Nations, 2018) ระบบต่อเฮะ หรือการช่วยเหลือกันเองในชุมชนที่ยังคงเข้มแข็งใน 73% ของชุมชน แสดงถึงศักยภาพของทุนทางสังคมในพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Hasan (2019) เกี่ยวกับบทบาทของเครือข่ายทางสังคมในการจัดสวัสดิการชุมชน ส่วนสวัสดิการจากองค์กรศาสนาที่มีมัสยิด 92% จัดโครงการช่วยเหลือประจำปี ยืนยันถึงความสำคัญของสถาบันศาสนาในฐานะกลไกสำคัญในการจัดสวัสดิการสังคมในบริบทพื้นที่จังหวัดปัตตานี (ทักษิณี พรหมไพจิตร, 2524) การศึกษาของ Goodin et al (1999) ยังสนับสนุนว่าการผสมผสานระหว่างสวัสดิการทางการและไม่ทางการสามารถสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมที่เข้มแข็งได้ ดังนั้นความหลากหลายของแหล่งสวัสดิการในจังหวัดปัตตานีเป็นจุดแข็งสำคัญ แต่จำเป็นต้องมีการบูรณาการระหว่างภาคส่วนต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. การขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล จะพบว่า การขับเคลื่อนฯ ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน โดยเฉพาะด้านนโยบายและการบริหารจัดการที่มีปัญหาการบูรณาการนโยบายระหว่างหน่วยงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ (2549) ที่ชี้ให้เห็นว่าการทำงานแบบแยกส่วนระหว่างหน่วยงานยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมในประเทศไทย ความท้าทายด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แม้จะมีเครือข่ายผู้นำศาสนาและชุมชนที่เข้มแข็ง แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไปยังจำกัด สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมและเป็นทางการมากขึ้น (World Bank, 2015) ด้านทรัพยากรและการเงินที่มีการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียม และด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงและทักษะดิจิทัล ยังคงเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (International Labor Organization, 2017) การศึกษาของ Stiglitz (1998) ยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจและการเมืองของพื้นที่ด้วย ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงต้องใช้แนวทางบูรณาการและคำนึงถึงบริบทเฉพาะพื้นที่

4. รูปแบบโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสู่สวัสดิการเกื้อกูล จะพบว่า เป้าหมายนิยามโมเดล ที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาค้นคว้านี้มีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ระบบฐานข้อมูลบูรณาการ กลไกการช่วยเหลือแบบหลายชั้น เครือข่ายความร่วมมือ 4 ภาคส่วน และระบบติดตามและประเมินผล สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2544) เกี่ยวกับความสำคัญของการมีระบบช่วยเหลือที่ครอบคลุมและมีหลายระดับ ผลการทดลองใช้รูปแบบในพื้นที่นาร่อง 3 อำเภอเป็นเวลา 6 เดือน พบว่าการเข้าถึงบริการสวัสดิการเพิ่มขึ้นจาก 65.4% เป็น 82.7% และความพึงพอใจของผู้รับบริการเพิ่มขึ้นจาก 3.2 เป็น 4.1 จากระดับ 5 คะแนน สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Paitoonpong et al. (2008) เกี่ยวกับความสำคัญของการออกแบบระบบสวัสดิการที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น การให้ความสำคัญกับบทบาทของเครือข่ายความร่วมมือ 4 ภาคส่วนในรูปแบบนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ United Nations (2018) เกี่ยวกับความจำเป็นของการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการพัฒนา

ระบบสวัสดิการสังคมที่ยั่งยืน และเป็นไปตามกรอบแนวคิดการพัฒนาสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ (ฉัตรเกษม ดาศรี, 2566) ส่วนการศึกษาของ Yunus & Jolis (2003) เกี่ยวกับความสำเร็จของธนาคารกสิกรามีนยังสนับสนุนว่าการออกแบบระบบช่วยเหลือที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ดีได้ ดังนั้น เป้าหมายโมเดล มีศักยภาพในการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมในจังหวัดปัตตานี เนื่องจากออกแบบมาโดยคำนึงถึงบริบทเฉพาะของพื้นที่เป็นสำคัญ ซึ่ง จิรัชยา เจียวกิก และนवल แก้วสุวรรณ, (2565) ได้อธิบายสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นจากทุนทางสังคม ว่าเกิดจากความเห็นอกเห็นใจ และการเอาตัวรอดของคนในชุมชน ใช้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมเป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน สู่การเป็นรูปแบบของสวัสดิการชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน มีวิธีการที่หลากหลายไม่จำกัดรูปแบบ

สิ่งที่ทำให้ "เป้าหมายโมเดล" แตกต่างและต่อยอดจากแนวคิดสวัสดิการแบบเดิม ซึ่งมักจะเป็นระบบรวมศูนย์จากส่วนกลาง และแยกส่วนตามภารกิจหน่วยงาน คือการออกแบบที่ ยกเอาทุนทางสังคมและศาสนาที่มีอยู่แล้วให้เป็นกลไกหลักของระบบ แทนที่จะมองว่าเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือเสริมหรือภาคส่วนรอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดให้มัสยิดเป็นศูนย์กลางการประสานงานในชุมชน และการบูรณาการระบบ "ตอเฮะ" ซึ่งเป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเองในชุมชนมุสลิม เข้ากับกลไกการช่วยเหลือแบบหลายชั้น ช่วยลดช่องว่างการเข้าถึงบริการของรัฐที่มักจะไม่ถึงประชาชนในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การมีระบบฐานข้อมูลบูรณาการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้นำศาสนา ยังช่วยแก้ปัญหาการขึ้นทะเบียนที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นจุดอ่อนของระบบเดิมที่มักพึ่งพาการสำรวจจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว โมเดลนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้หรือการเพิ่มจำนวนภาคส่วนที่เข้าร่วม เท่านั้น แต่คือการ ปรับโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดสวัสดิการ โดยให้ชุมชนและศาสนามีบทบาทนำ ร่วมกับการสนับสนุนส่งเสริมเชิงนโยบายและทรัพยากรจากภาครัฐและวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ostrom (1990) เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรร่วม โดยชุมชน ที่แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมและการจัดการโดยชุมชนสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้ดีกว่าการจัดการโดยรัฐแต่เพียงผู้เดียว โดยเฉพาะในสังคมที่มีความเข้มแข็งของทุนทางสังคม เครือญาติ และศาสนา ดังเช่นที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดปัตตานี นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสวัสดิการสังคมแนวใหม่ที่เน้น "การอยู่ดีมีสุขร่วมกัน" ซึ่งมองว่าประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น ไม่ใช่เพียงผู้รับบริการ แต่เป็นผู้ร่วมสร้างสวัสดิการที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตนเองได้ดีที่สุด (Bovaird, 2007)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดปัตตานีควรรูปแบบ "เป้าหมายโมเดล" ไปขยายผลในพื้นที่อื่นของจังหวัด โดยเริ่มจากพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านเครือข่ายชุมชนและศาสนาเป็นลำดับแรก

1.2 ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลุ่มเปราะบางระดับจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางร่วมและเชื่อมโยงการทำงานของทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลกระทบระยะยาวของโมเดลต่อความยั่งยืนของระบบสวัสดิการและความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคของการขยายผลโมเดลไปยังจังหวัดอื่นในภาคใต้ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันเพื่อการปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการการพัฒนาโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมและสร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้ครัวเรือนเป้าหมายอยู่ดีมีสุขและลดความเหลื่อมล้ำจังหวัดปัตตานี ได้รับงบประมาณสนับสนุนสนับสนุนโดยสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) และ สำนักงานส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ซึ่งดำเนินโครงการภายใต้ชุดโครงการวิจัยการพัฒนาและยกระดับการจัดการเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม: กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดปัตตานี ระยะที่ 2 ปีที่ 2 โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน มีการถอดบทเรียนของโครงการฯ โดยโครงการวิจัยการถอดบทเรียนรู้การบริหารโครงการภาครัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย อาจารย์ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณในความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ บุคลากร และพื้นที่ศึกษาเป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2564). รายงานผลการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคม ปี 2564. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- จิรัชยา เจียวกิก และนवल แก้วสุวรรณ. (2565). ความยากจนแรงผลักดันสู่การเป็นชุมชนสวัสดิการ. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 12(1), 1 - 16.
- จิรัชยา เจียวกิก. (2568). เทคนิคการพัฒนาชุมชน. ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ฉัตรเกษม ดาศรี. (2566). โครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม: โอกาสและความท้าทายของไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 18(6), 1 - 14.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2544). โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) เพื่อคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคม. วารสารวิจัยสังคม, 24(1), 1 - 45.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 8. สุวีริยาสาส์น.
- ทัศนีย์ พรหมไพจิตร. (2524). *แนวทางการจัดสวัสดิการแก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านสามยอด ตำบลโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2549). *รายงานการประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคม: การประเมินความคุ้มครองทางสังคมในระดับองค์กรและสถาบันของประเทศไทย*. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สถาบันวิจัยสังคม. (2560). *รายงานสถานการณ์สังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2560*. สถาบันวิจัยสังคม.
- สมพร โกมารทัต, สุชาติ ทวีสิทธิ์ และพัฒนา วรณแสง. (2561). วิเคราะห์การคุ้มครองทางสังคมของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. *สุทธิปริทัศน์*, 32(102), 211 – 222.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *รายงานการประเมินสถานการณ์ความยากจนและกระจายรายได้*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อับดุลเลาะ สามะ, สุไลมาน อีซอ และฟาตีเมาะ ยีหมะ. (2563). *ชาวกาตกับสวัสดิการสังคมในชุมชนมุสลิม*. ศูนย์ศึกษาอิสลาม.
- Bovaird, T. (2007). Beyond Engagement and Participation – user and Community Co-production of Public Services, *Public Administration Review*, 67(5), 846 - 860.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research*. 3rd edition. Sage.
- Ferreira, F. H. G., Prenzushi, G. & Ravallion, M. (1999). *Protecting the Poor from Macroeconomics Shocks: An Agenda for Action in a Crisis and Beyond*. World Bank.
- Goodin, R. E., Headey, B., Muffels, R. & Dirven, H. J. (1999). *The Real World of Welfare Capitalism*. Cambridge University Press.
- Hasan, M. (2019). The Role of Religious Institutions in Social Welfare: A Case Study of Islamic Philanthropy. *Journal of Social Policy*, 48(3), 567 – 585.
- International Labor Organization. (2017). *World Social Protection Report 2017–19: Universal Social Protection to Achieve the Sustainable Development Goals*. ILO.
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (2005). Participatory Action Research: Communicative Action and the Public Sphere in N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3rd edition. Sage Publications Ltd.

- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Sage.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.
- Paitoonpong, S., Abe, S. & Puopongsakorn, N. (2008). The Meaning of Social Safety Nets. *Journal of Asian Economics*, 19(5-6), 467 – 473.
- Stiglitz, J. L. (1998). *Toward a New Paradigm for Development Strategies, Policies and Process*. UNCTAD.
- United Nations. (2018). *Promoting Inclusion through Social Protection: Report on the World Social Situation 2018*. United Nations.
- World Bank. (2015). *The State of Social Safety Nets 2015*. World Bank.
- _____. (2019). *Safety nets*. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2568 จาก <https://www.worldbank.org/>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd edition. Harper and Row.
- Yunus, M. & Jolis, A. (2003). *Banker to the Poor: Micro-lending and the Battle Against World Poverty*. PublicAffairs.